

Türk ve Dünya Romanında İki Ütopik Mekânı Mukayese Denemesi: ‘Simeranya’ ve ‘Pala’

A Study On The Comparison of Two Utopic Places in Turkish And Foreign Novels: “Simeranya” and “Pala”

Fatih SAKALLI*

Özet: Bu makalede Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanındaki ‘Simeranya’ ile Aldous Huxley'nin *Ada* romanındaki ‘Pala’ incelenmiştir. İdeal toplum düzenini temsil eden bu yerlerdeki yaşama düzenini oluşturan kavramlar üzerinde durularak ‘Ütopya’ niteliği taşıyan bu mekânlar ile ilgili ortak bir yargıya varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Peyami Safa, *Yalnızız*, Simeranya, Aldous Huxley, *Ada*, Pala, Ütopya

Abstract: In this article, ‘Simeranya’ in Peyami Safa’s novel *Yalnızız* and ‘Pala’ in Aldous Huxley’s novel *Ada* (Island) have been studied. The structure conceits which form the life in these places which represent ideal social structure have been emphasized and a common judgement about these places which have the characteristic of ‘Utopia’ have been reached.

Key Words: Peyami Safa, *Yalnızız*, Simeranya, Aldous Huxley, Island, Pala, Utopia

Giriş

‘Ütopya’ kelimesinin geçmişten günümüze farklı tanımları yapılmıştır. Ütopya, ideal insan topluluğunun ve ülkesinin, düşüncedeki biçimi veya genel olarak ulaşılamayacak ülkü anlamlarında kullanılır. (Akalin 1984: 296) Bir başka tanımlamayla ütopya, yokistan anlamına gelir. (E.M. Cioran 1999: 83) Terim olarak ütopyanın başlıca iki anlamı vardır: 1. Hayal ve düşünce dünyasında kurulmuş iyi, güzel,

* Dr., Öğr. Gör., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

doğru, mutlu ve âdil toplum düzeni. 2. Bu düzeni konu alan eserler. Ütopyalar, insanların en temel haklarından birine, mutlu yaşama hakkına cevap aramaktadır. (Öztürk 1992: 2) Daha çok gidilebilecek olan, düşünülüp tasarlanan ve ulaşılması güç olanın adlandırılmasıdır ütopya. Kayıp cennet arayışıdır da denebilir. Ne yanıyla bakarsak bakalım bir düş, bir varış; ötede olabileceği bir özlemdir aslında. (Andaç 2003: 7) Bilindiği gibi ‘ütopya’ sözcüğü giderek bir tek kitabın adı olmanın çıkar, belirli bir yazın türünün genel adı olur. ‘Ütopya’ denilen yazın türünün yaratıcısı Sir Thomas More’dur. (Urgan 1984: 47, 85) Daha önce ideal toplum düzenini anlatan benzer eserler yazılmış olsa da More’un 1516’da yazdığı ‘Ütopya’ adlı eser, bu türün başlangıcı olarak kabul edilir. Edebiyatta aydınlar arasında ütöpik dünya özlemi önemli bir yer tutar. Batı edebiyatında Platon’un *Devlet*, Thomas More’un *Ütopya*, Francis Bacon’un *Yeni Atlantis*, Tommasa Campanella’nın *Güneş Ülkesi*, Aldous Huxley’nin *Yeni Dünya*, George Orwell’in *1984*, Jack London’un *Demir Ökçe*, Yevgeniy İvanoviç Zamyatin’in *Biz* adlı eserleri ütöpik bir dünyanın tasarlandığı eserler olarak karşımıza çıkarlar. Farklı zamanlarda kaleme alınan bu eserlerin hepsi ideal toplum düzenini yansıması bakımından önemlidir.

Peyami Safa’nın ‘Yalnızız’ Romanındaki Ütöpik Mekân: ‘Simeranya’

Peyami Safa’nın *Yalnızız* romanıyla beraber ütopya bizim romanımıza da girer. İlk baskısı 1951 yılında yapılan romanda Peyami Safa, roman kahramanlarından Samim vasıtasıyla kendi görüşlerini açıklamaya çalışır. Safa, romandaki Samim’in görüşleri ile modern çağı eleştirir ve toplumcu karakterde bir dünya özlemini anlatır. *Yalnızız* romanının geri fonunu ‘Simeranya’ oluşturur. Simeranya, Samim’in olaylardan sıkıldığında kendisini attığı bir hayal ülkesidir. Bu ülke Samim tarafından zamanımızdan yüz elli yıl sonra, bütün zıtlıkların birbiriyle barıştırıldığı bir mutluluk adası olarak tasarlanmıştır. “Ütopya – Ütopia – Düş Ülke, Yunancada yer anlamına gelen topas kelimesinin başına eklenen olumsuzluk edatıyla elde edilen ve olmayan yer biçiminde tercüme edilebilecek olan terimdir. Samim materyalizmin dünyasında kendisine bir yer edinemez ve bu dünyanın içinde açmazlar yaşayan insanlarda saadet bulacağına inandığı ‘Simeranya’ adında bir düş ülke kurar. *Yalnızız*’daki Simeranya Samim tarafından onun bakış açısıyla anlatılır. Samim, şahit pozisyonunda ve yansıtıcıdır. Simeranya hakkında bilgi verme yetkisi de sadece Samim’e aittir.” (Çelik 2000: 286) Simeranya, Samim’in kafasında kurduğu ‘ideal toplum düzeni’dir. Samim, Simeranya’nın yazılma amacını şu cümlelerle ifade eder: “... Simeranya bir roman olmayacaktır. Sadece bugünkü insanın kendi kendisi hakkındaki telakkisinden, bilgisinin temellerine, metotlarına ve bütün sosyal müesseseleriyle değer sistemine kadar baştanbaşa inkılâba muhtaç bir dünyanın huzursuzluğunu duyan bir adamın yüz elli yıl sonraki tekâmül imkânlarını düşünerek tasarladığı muhayyel bir ülkedeki hayat ve seyahatname şeklinde yazılacaktır.” (Safa 2000: 109,110) Ütöpik ülke Simeranya’da eğitim, sağlık, ilim, moda, ekonomi, düzen, gibi konulara farklı bir biçimde yaklaşılır.

Simeranya'daki Sistem

Eğitim: Peyami Safa, Simeranya'da hazır ve belli kalıplar içine oturmuş eğitim sistemini eleştirir ve Simeranya'da 'öğrenmeyi öğretmek' ister. Toplumumuzdaki asıl sorunun öğrenmeyi bilmediğimizden kaynaklandığını düşünür. O, deneyim, araştırma ve başarı gibi kavramların insanın eğitimindeki önemini vurgulamaya çalışır. Ve gerçek eğitimin yolunun bunlardan geçtiğini belirtir. Hazır öğretilere karşı çıkar. Bunların bize gerçekleri vermediğini ifade eder. O, araştırarak, yeni bir şeylere üreterek ve tetkik ederek eğitimin gerçek manada gerçekleşeceğine inanır. Eğitim görüşleri konusunda John Dewey'in tespitlerini örnek gösterir.

"Simeranya'da her seviyeye göre okuma salonları, laboratuvarlar, atölyeler, müzik, tiyatro, sinema ve spor evleri vardır. Her yaşta insanlar bunlara devam ederler. Her merak ettikleri mevzuu kendileri etüt eder ve öğrenirler. Çocuklar ve gençler için araştırma metotlarını gösteren kılavuz öğretmenler vardır. Bunların vazifeleri öğretmek değil, 'öğrenmenin yolunu öğretmektir.' Çünkü Simeranya pedagojisi, insanın bütün hayatında öğrendiği şeyleri ancak kendi istediği zaman ve kendi araştırmaları neticesinde öğrendiğini bilir. Eski dünyada, yani Simeranya'ya göre bugünü dünyamızdaki okullarda çocuklara ve gençlere öğretilen şeylerin muayyen istidat ve ihtiyaçları karşılamadıkça, hayatta hiçbir işe yaramadığı anlaşılmış ve klasik mektepten eser kalmamıştır. Sınıf, kürsü, ders programı, nutuk söyler gibi ders veren öğretmen ve profesör yoktur. Diploma yoktur. İş hayatından daha büyük mektep, tecrübeden daha büyük ders, tecessüsten daha büyük öğretmen, muvaffakiyetten daha büyük diploma olur mu? Dünyanın ve Türkiye'nin hiçbir büyük zengini ticaret mektebinden mezun değildir. Bazıları okuma bilmezler..." (Safa 2000: 34 - 35)

"Okul kitapları ve dersleri bize başkalarının bilgilerini ve keşiflerini gösteriyor ve güya bilgi yoluyla en kısa yoldan götürüyor. Hakikatte bu öğrenim usulü, bize gerçekleri ve fikirleri anlamak yerine hazırlop bilgileri ezberlemekten başka bir şey olmayan bir papağanlık öğretiyor." (Safa 2000: 37)

"Simeranya'da tababet diye ayrı bir ilim şubesi olmadığını ve bütün bilgilerin bir merkezden başlayarak onun emrinde inceleme konularına ayrıldıklarını anlatayım." (Safa 2000: 64)

Sağlık: Simeranya'da hastalığı vücudun isyanı olarak gören ve hastalığı bedenden önce ruhta arayan bir dünya görüşü hâkimdir. Sinirlenmeyen ve isyan etmeyen insan ruhu zinde kaldığından dolayı sağlıklı bir yaşam sürer. Anlaşılan o ki Simeranya'da hastalık önce ruhta başlar sonra da vücuda sirayet eder. Orada sağlıklı bir ruh hâline sahip insan, bedensel yönden de sağlıklıdır.

"Simeranya'da asıl mesele, hasta ile hastalığı arasındaki zıtlaşmayı ortadan kaldırmaktır. Bütün tedavilerin esası budur... Bizim şimdiki dünyamızda iki nazariye ve tatbikatı vardır ki, Simeranya'da, yarıki dünya hekimliğinin esaslarını vücuda getirmiştir. Bu nazariyelerden birine göre istisnasız her hastalık, uzviyetin kendi iş-

leyişine zıt tesirlere karşı bir 'hyper reaction' dur, vücudun öfkelenmesidir, isyanıdır. İkinci bir nazariyeye göre ki bu daha meşhurdur İsviçre'de Tournier'in nazariyesidir. Birçok hastalıkların sebebini hastanın vücudundan evvel hayatında aramak lazımdır. Yani hastalık çok defa kaderin aksiliklerine karşı ruhun ve onun peşinden vücudun isyanıdır...

Simeranya'da her türlü hastalığın amilini evvela hastanın hayatında ve ruhunda ararlar. Çok defa da hiçbir çaresi olmayan talihsizliklerden hayat aksiliklerinden bulurlar. Ümitsiz bir aşk, çok sevilen birinin ölümü, namus lekesi, vicdan azabı gibi çaresizlikler... ve bu ağır ızdırap yükünü kaldıramayan ruhun sıkıntısı ve isyanı. İşte o zaman, hastayı kaderinin aksiliklerine intibak ettirecek bir ruh tedavisi başlar ve mucizesini verir... Orada herkes hastalanmadan evvel, hayatın çaresizlikleri önünde sinirlenmemeyi, isyan etmemeyi öğrenir. Bütün ailelerde ve müesseselerde her gün yapılan ruh sporu budur. Kendine göre ayinleri vardır. Öyle ki, bütün Simeranya'yı derin bir sükkûn ve tevekkül havası sarmıştır. Oraya ilk adımını atar atmaz, kendini her tarafa yayılmış bir umumi intibak ve ahenk atmosferi içinde bulurdun. Herkes bu ruh sağlığının yollarını bilir ve hastalandıktan sonra, kendisine isyandan tevek-küle giden yolu açacak telkinlere uygun bir hazırlık bulur." (Safa 2000: 62 -64)

Ekonomi: Safa, Simeranya'da işsizliğin olmadığı, gelirlerin eşit dağılımının söz konusu olduğu, çalışmamanın yasaklandığı bir ülke kurar. Bunların mevcut olması aynı zamanda sınıf farklılıklarının (zengin-fakir) olmasını da engeller. Kimse-nin haddinden fazla servet sahibi olmasına izin verilmeyen bu yerde tüm bunların tek bir amacı vardır: 'Sosyal adaleti sağlamak.'

"Evet, fakir – zengin aşikâr. Fark büyük. Haksızlık da belli. Ciğeri beş para etmez heriflerin milyoner, değerli adamların fakir oldukları görünmüyor değil. Bunlar malum. Çare ne, onu söyle. Mülkiyetin kalkacağına inanmıyorsun... Çaresi kazancı ayarlamaktır. Herkes hakkını vermek, müsavi miktarlarda değil. Liyakatle kazanç birbirine uygun olursa, hasreti çekilen sosyal adalete kavuşulmuş olur... Orada sermaye sahibi kar değil sadece riziko hakkı alır. Eğer kurduğu işte çalışıyor ise, kazancı liyakatine göredir. Devlet 'kazanç ayarlaması' kanununu büyük titizlikle tatbik ettirir. Vazifesi budur. İhtilafları kazanç mahkemeleri halleder. İçtimai sigorta işçiyi ömrünün sonuna kadar aksiliklere karşı emniyet altına almıştır. İşsizlik yoktur. Sermaye sahibi tarafından istismar edilmek de yoktur. Fakat herkesin kendi liyakatine göre mülkiyet vardır. Fakir bugünkü dünyamızda olduğu kadar fakir değildir; zengin de prensler sınıfının şımarık çocuğu değildir. Kazanç farkları ayarlanmış ve azalmıştır... Çalışmamak yasaktır. Her gelir istihsalde sermaye hizmetini görmeye davet edilir. Bankalardaki mevduatın yüzde sekseni asıl ve yedek sermayelerdir. Şahsi servetler muayyen bir haddi aşmaz." (Safa 2000: 74 -75)

Giyim ve Moda: Simeranya'da moda yüksek seviyedeki insanlara hitap eden bir olgu değildir. Herkesin bir yaratıcılık özelliği vardır ve bu özellik derecesinde

modaya katkıda bulunur. Orada herkes vücuda yapışan, ince ve şeffaf bir kumaştan yapılmış elbise giyer, herkesin giyim tarzı birbirine benzer. Bu da onları süsten uzaklaştırır.

“Simeranya’da giyim bahsi büsbütün ayrılır, cildi muhafaza ettiği halde güneşin ultra-violetlerinden mahrum etmeyen, vücuda yapışık, ince şeffaf bir kumaş, insanları süs ve çizgi yalanından kurtarmaktadır. Beslenme rejimi, şekil telkini ve musiki refakatinde hareketler ve masajlar sayesinde her kadının kendi kendisine en güzel biçimi yaratabileceği anlaşılmıştır. Bu şekil telkini seanslarında kitabımda izah edeceğim. Vücut, bir insanın zihninde ısrarla tasarladığı sabit imja levhalarına göre gelişir ve biçim alır. Hatta gebe kadınlar, bu seanslarla doğacak çocuklarının biçimleri üzerinde bile tesir edebilirler. Simeranya’da estetik ölçüler, sosyal bir arşetip değerini kazanabilmek için, bugünkü dünyamızda olduğu gibi, sütun fertlerin yaratmalarından aşağı tabakalara adi taklit yoluyla kendini kabul ettiren örneklerden doğmaz. Aksine bütün Simeranyalılar, her biri kendi yaratma kabiliyetinin derecesine göre bir gayretle güzelliğin ilahi arş ettiğini sezerek mekâna ve zamana uygun bir sosyal prototipin gelişmesinde amil olurlar. Böylece moda, bir sınıfın estetiği halinden çıkıp bütün bir cemiyetin malı haline gelir ve derece derece herkesin yaratıcılık hissesini taşır. Esasen Simeranya, herkesin her sosyal harekette samimi ve tam iştirakini sağlayan yeni bir cemiyet yapısının adıdır. Bu iştirak, şimdiki dünyamızda olduğu gibi, vatandaşın yalnız politika sahasında ve yalnız dört senede bir sandığa attığı bir oy pusulasıyla değil, bütün sosyal müesseselerde herkesin, her gün ve her an müşterek bir ideale doğru bütün davranışlarını ahenklendiren yeni bir cemiyetin bünyesinden ve normal işleyişinden doğar. Tamamıyla fonksiyonel bir bünye hareketinin tabii neticesidir.” (Safa 2000: 111 – 112)

İlim ve Genel Kanaatler: Simeranya’da bütüncül bir ilim anlayışı hâkimdir. Fizik, biyoloji, sosyal ilimler bir bütün halindedir. Hiçbir hadise bağımsız incelenmez. Örneğin bir aşk vakası sadece sosyal ve psikolojik değildir. Burada bize anlatılmak istenen durum, hadiseleri tek bir noktadan ele almanın bizi hadisenin temel kaynağına götürmeyeceğidir. Önemli olan bütündür ve her hadise bütün göz önünde bulundurularak incelenmelidir.

“Vazgeçtim. Gözlerimi kapadım. Simeranya’da böyle bir meselenin ne değeri olabileceğini düşünüyordum. Kılavuzumu açtım... Sizi aşk enstitüsüne götüreceğim, dedi, orada bir ‘eski dünya problemleri’ şubesi vardır. Meselenizi bilirler ve sizi aydınlatırlar...”

Meseleniz incelendi. Tipiktir. Enstitümüzün ‘eski dünya problemleri’ şubesi bu seriye dahil birçok müşahedeleri toplamıştır. Hadiseyi sizin psikologlarımızın yaptığı gibi sadece bir ilmin, psikolojinin ışığında aydınlatma imkân yoktur. Eski dünya ilminin en büyük hatalarından biri de, ihtisas bölümlerine ayrılan ilimlerin ‘bütünü’ gözden kaçırdıkları için hiçbir hadiseyi esaslı ve doğru izah edemediklerini anlama-

miş olmalarıydı. Simeranya ilminde -fizik hadise-, -biyolojik hadise-, -sosyal hadise-, diye birbirinden ayrı vakıa serileri yoktur. Bu hadiseler, 'bütün'ün ışığı altında incelenir. Bir şeyin içinde her şey mevcut olduğu için bir mesele bir meseleyi bünyesinde taşır. Mesela insan ruhunu anlamadan atomu izah etmek mümkün değildir. Dalga mekaniği ile hazım fonksiyonu yahut bir öksürükle gökte bir yıldızın düşmesi arasında sıkı münasebetler vardır ve bunlar bir büyük oluş projesinin ayrı ayrı görünüşleridir. Enstitümüz aşk hadiselerine ait müşahedeleri toplar ve 'insan bütünü incelemeleri merkezi'ne yollar. Sizin meseleniz çoktandır incelenmiş olduğu için, sadece vaka hususiyeti bakımından dosyaya konmuştur. Hadise sizin dünyanızda görüldüğü gibi sadece psikolojik, hatta sosyal değildir. Her hadise gibi insan bilgisinin bütün şubelerini aynı plan içinde ilgilendirmektedir. Eğer böyle toplu bir inceleme metodu kullanılmazsa, tek cephesi içinde hiçbir hadise bize tatmin edici şeyler söylemez. Eski dünya ilminin mahiyetleri kavramaktaki aczi bundandı ve onları inkara adar varması bir çıkmazdan başka bir çıkmaza düşmesinin neticesiydi. Simeranya'nın ilim görüşü hakkında size bu iptidai bilgiyi vermeye mecburum. Yoksa sevgilinizin küçük bir his yalanıyla bütün varlığını zıtlık prensibi arasındaki münasebeti kavramamız mümkün olamaz. Eski dünyada, bundan yüz elli sene evveline varıncaya kadar, bütün hayat şekillerini, sosyal müesseseleri ve meslekleri, saran yalan, bir tekâmül zarureti olduğu kadar, 'kutuplaşma dramı' adını verdiğimiz bir 'dip zıtlık' gerçeğinin de zarurisidir." (Safa 2000: 52 - 53)

Yalan: Yalnızız romanında Meral ve Meral gibiler (Feriha, Selmin) maddiyatçı insanın temsilcisidirler. Samim'in Meral'le çatışması onu değiştirmek için verdiği mücadele de bu yüzdendir. Meral, Feriha ve Selmin bireyci (ben merkezli) dünya görüşünün birer parçasıdır. En büyük dayanakları ise yalandır. Oysa Samim'in Simeranya'sı toplumcu zihniyeti esas alır. Orada yalana ihtiyaç yoktur.

"Ben onu çok düşündüm, dedi. Simeranya'da yalan tamamıyla lüzumsuz bir hale gelmiştir; anlaşılmalıdır ki bu, tabiatın ve hayatın içindeki zıtlıkları barıştıramayan insanın bir görünüş ahengi yaratmak için kutuplardan birini örtmek ihtiyacıdır. Bu zıtlıklar ortadan kalkar veya uzaklaştırılırsa yalana lüzum kalmaz. Yani prensibinde kutuplaşma bulunan drama karşı aciz insanın elindeki geçici silah yalandır." (Safa 2000: 61)

Safa, romanında insanın bugün itibarıyla maddeyi aşip manaya geçemediğini vurgulamak ister. İnsanların içine düştükleri buhranı da bu nedene bağlar. Samim vasıtasıyla oluşturduğu Simeranya'da ideal toplum düzenini anlatmasının yanında ruhun önemini anlatmaya çalışır. Yalnızız romanının sonunda insanın maddeden ziyade ruha yöneldiği zaman kendini bulacağı ve huzura kavuşabileceği vurgulanır. İlişkilerin yalana dayandığı ve değerlerin yozlaştığı bir toplumda (Yalnızız romanında) bunları bulamayan Samim, Simeranya'yı kurgulayarak mevcut toplum düzenini eleştirir ve kritiğini yapar.

“Simeranya, her şeyden evvel ütopyadır. Dünya edebiyatında bu yönde ölüm-süz eserler kazandıran T.More, F. Bacon, A. Huxley... gibi yazarlarla beraber P. Safa da 'başka ülkelerle işleyen, daha güzel bir toplum ülküsünü dile getirmek için 'Simeranya' adında muhayyel bir belde tasarlar. P. Safa'nın tasarladığı bu belde ile adı geçen yazarların 'ideal adaları' arasında birtakım benzerliklerin bulunduğunu söyleyebiliriz.” (Tekin 1999: 265) “Mekân özellikleri açısından dünya edebiyatındaki diğer hayal ülkelerle kıyaslandığında, gerçekdışı bir mekân olarak Simeranya'nın benzerlerinden çok büyük bir farkı yoktur. Simeranya hemen hemen bütün hayal ülkeler gibi deniz aşırı bir ülkedir. Böylelikle dünyanın etkilerinden, gerçekliğinden soyutlanmış güvenli bir yer özelliği kazanır. Hayal ülkelerin genellikle ada ortamında kurulmasının pek çok sebebi vardır.” (Eşitgin, 2008: 119) Bu durumu Göktürk Akşit şöyle açıklamaktadır: “Ütopya yazarının amacı, uzak bir adanın duygusal renkliliğini, ya da eşine rastlanmadık tehlikelerini anlatmak değil, sunacağı örnek bir toplum düzeniyle hem kendi toplumunun işleyişindeki aksaklıkları dolaylı olarak göz önüne sermek, hem de bu aksaklıklara çözüm yolu önermektir. Ütopya yazarı bu işi yaparken önerdiği örnek yaşama düzenini, tepkiyle karşıladığı gerçek düzenden elinden geldiğince apayrı, uzak, soyut düşünerek, örnek toplumu okurun kafasına çok keskin, kalıcı çizgilerle yerleştirmek ister... Ütopyacının çizdiği toplum... En iyisi, eksiksiz yaşama düzeni olduğundan, değişikliğe her türlü dış etkiye kapalı, kesin bir örnektir. İşte bu bakımdan ada, ütopyacının amacına en elverişli düşen yer biçimi olur.” (Göktürk, 1982: 17)

Aldous Huxley'nin 'Ada' Romanındaki Ütopik Mekân: 'Pala'

Huxley'in Ada adlı romanı 1962 yılında yayımlanır. Türkiye'de ilk baskısı 1983 yılında Yol Yayınları tarafından yapılan romanın ikinci baskısı 1999 yılında Ayrıntı Yayınları tarafından yapılır. Romanda Rendang'a ülkenin askerleşmiş havasına sinen ölüm kokusunu araştırmaya gelen Will Farnaby adlı gazetecinin teknesinin Pala adlı yasak adaya kaza sonucu varması ile Farnaby'nin buradaki toplumsal düzeni, yaşayış tarzını görmesi ve neticesinde kişiliğinin değişimi anlatılmaktadır. Romandaki olaylar 1961 yılında ekvatora 5 derece yakınlıktaki Rendang'a bağlı Pala adasında geçmektedir. “Island (Ada, 1962) Huxley'nin bütün romanları içinde en az roman özelliği gösterenidir... Island'ın ilginç bir yönü, çok eski bir geleneği olan ada mitosunu, bir toplumsal mutluluk ülküsü ile birleştiren tek önemli çağdaş ütopya oluşudur... Island ise bütün bireylerinin, istedikleri her şeyi gerçekleştirmelerine, olanca güçlerini eyleme dökmelerine yardım etmeyi temel ilke olarak benimsemiş özgür bir toplumu göz önüne serer. Böyle bir toplumda, fizyoloji, ruhbilim, aile yaşayışı, toplumsal örgütlenme, cinsel ilişkiler, sevgi, ölüm, tanrı gibi konularda neler yapılması gerektiğini gösterir... Farnaby'nin mutlu adaya fırtına sonucunda bir deniz kazasıyla düşmesi, eski ada yazını geleneğini andırır. Ama Farnaby'nin bilinci, ıssız bir adayı değil, bir toplumu yaşayacaktır burada. Bu toplum, günümüz dünyasının en büyük özelemlerinden birini, Batı ile Doğu uygar-

lıklarının olumlu bir kaynaşmasını gerçekleştirmiştir. Modern Pala'nın kurucuları olan İskoçyalı Dr. Robert ile eski Raca bu iki dünyanın da iyi yönlerinden yararlanmışlardır. Adada batının tekniği geniş ölçüde kullanılır ama töreler, ahlak, eğitim ilkeleri hep doğudan alınmalıdır. Huxley öteden beri 'Batı'nın bilimine oranla politikasıyla ahlakının başlangıçtan beri yerinde saydığı' inancındadır. Pala'nın yöneticileri, simgesel bir Rani ile bir bilgiler kuruludur. Yönetimin yasaları uzun boylu anlatılmaz. Huxley'nin amacı doğu – batı kaynaşmasının sonuçlarını toplum yaşamasının gündelik ayrıntılarında göstermektir. Bu arada Pala adasının, bu adanın yurttaşı kişilerin bilinçlerince nasıl yaşandığı, ne anlamlar kazandığı da dile getirilir... Will Farnaby adaya çıkışından sonra, karşılaştığı kişilerin açıklamaları, kendi gördükleri, işittikleri sonucunda Pala toplumunun örnek düzenini, yaşayışını benimser, bu toplumdaki biri olmak ister. Bu 'ada', insanların ahlakı, eğitimi, inançları, davranışları, yaşama yolu ile Farnaby'nin geldiği 'dünyadan çok daha mutlu, daha güzel bir yerdir. Ancak Farnaby'nin kendisi, dışarılı değer ölçüleri ile başlangıçta ada toplumuna ters bir kişiliktir. Dışarıdaki bozuk dünyanın bozuk töreleri Farnaby'nin kişiliğinde mutlu adaya sızar. Huxley'nin kendi deyimiyle 'Cennet bahçesinde yılanıdır' Farnaby. Pala'ya kazaya uğramış bir yolcu olarak gelir, ama Batılı kafasıyla ilk ilgi duyduğu şey, Pala'nın zengin petrol kaynaklarına göz dikmiş dışarılı güçlerin ada içindeki yerli işbirlikçileri ile ilişkiler kurmak, onlarla ortak çalışmak olur. Bu çirkin oyun tam ürünlerini vereceği sırada, Farnaby, Pala'daki yaşayışı benimsemeye başlar. Palalılar arasındaki mutluluğu, sevgiyi, iyiliği görür, kendisi de Pala yaşayışını seçer. Ne yazık ki artık çok geçtir. Komşu ülke Rendang'ın silahlı güçleri adayı ele geçirir, örnek toplumun altını üstüne getirirler.” (Göktürk, 1982: 139 - 145) Pala'da da Simeranya'da olduğu gibi ekonomi, din, cinsellik, seks ve uyuşturucu, toplum, sağlık gibi konulara farklı bir biçimde yaklaşılır.

Pala'daki Sistem

Ekonomi: Pala'daki ekonomik düzen kimseye ortalamanın, dört beş katı zengin olma olanağı tanımaz. Pala kendi kendini yöneten özerk yönetim birimlerinden, coğrafi birimlerden, meslek birimlerinden, ekonomik birimlerden oluşan bir federasyondur. Yani ekonomiye dayanan sınıf farkları yoktur. Zengin – fakir gibi. Herkes belirli gelir seviyesine sahiptir. Gelir eşitliğine dayalı sosyal adalet sağlanmıştır.

“Sıra geldi ekonomik düzenimize: Bu düzen kimseye ortalamanın dört, beş katı zengin olma olanağı tanımaz. Yani bizde büyük sanayiciler, sınırsız yetkili maliyeciler yoktur. Dahası, sınırsız yetkili politikacılar ve bürokratlar da yoktur. Pala kendi kendini yöneten özerk yönetim birimlerden, coğrafi birimlerden, meslek birimlerinden, ekonomik birimlerden oluşan bir federasyondur. Bu düzenlemeyle küçük girişimcilere ve demokratik önderlere yaşam hakkı tanınır.” (Huxley 1999: 164)

Din: Pala'da yaşayanların kurumlaşmış bir kiliseleri yoktur, dinleri doğrulanamayan doğmalar ile bu doğmalara körü körüne inanmanın esinlediği duygular yerine doğrudan yaşam deneyimine ağırlık verir. Budizmin Mahayana koluna mensupturlar ve onların Budizmi Tantra ile iç içedir. Parlak ışığın sevecenlikle bir olduğu gerçeği hâkimdir.

"Budizm aşağı yukarı bin iki yüz yıl önce Pala'ya gelmiş. Hem de bize daha yakın olan Seylan'dan değil de, Bengal'den ve Bengal kanalıyla Tibet'ten. Sonuç: Bizler Mahayana¹ kolundanız ve bizim Budizmimiz Tantra²" ile iç içedir." (Huxley 1999: 85)

"Kurumlaşmış bir kilisemiz yoktur; dinimiz, doğrulanamayan doğmalar ile bu doğmalara körü körüne inanmanın esinlendiği duygular yerine doğrudan yaşam deneyimine ağırlık verir. Böylece bir yanda Papalık belasından, öbür yanda köktenci din akımlarından korunuruz. (Huxley 1999: 164)

Cinsellik: Paladakiler kendilerini aynı gemiye binmiş sapık günahkârlar olarak görürler. Bedensel aşk, kutsal aşk ile özdeşleşir. Her şey belli bir yöntemle sevişmeye bağlıdır. Sevişmeyi yogaya dönüştüren özel tekniğinden çok bu tekniğin sağladığı uyanıklığın önemli olduğunu düşünürler. Kişinin kendi duyularına ve her duyunun özündeki duyum olmayana uyanması önemlidir. Karuna -----→ Sevecenlik, Maithuna -----→ Aşk Yogası

"'Karuna' diye yineledi Lakshmi, 'Sevecenlik'" (Huxley 1999: 42)

"Maithuna diye özenle yanıtladı, 'aşk yogasıdır' ... Maithuna yaptığımızda bedensel aşk kutsal aşkla özdeşleşir." (Huxley 1999: 86)

Uyuşturucu: Paladakiler, zehirli mantarlardan elde edilen uyuşturucu (mokscha) kullanırlar.

"Ha bir de topunun kullandığı o Allah'ın belası uyuşturucu... Ne tür bir uyuşturucu bu? Zehirli mantarlardan elde ediliyor. Mantardan!... Oysa biz, tam tersine, bu nesneye güzel adlar takmışız: Mokşa, gerçeklerin açıklayıcısı, hakikat ve güzellik ilacı" (Huxley 1999: 152 – 153)

Toplum: KEEK (Karşılıklı Evlat Edinme Kulübü) Buna göre herkes birbirinin ailesidir. Bu sistem, çocukların farklı aileler tarafından evlat edinilmesine dayanır. Bu mikro kültürlerin kaynaştırılmasıdır. Toplumsal yapı aile üzerinde baskı kurmalarına fırsat vermez. Nüfus artışı hızlandıkça refah azalır. Bu yüzden çeşitli korunma yöntemleri denerler.

1 * Mahayana: Kuzey Budizmi. Büyük kurtuluş yolu anlamındadır. Budizmin başlangıçtaki özgün biçiminin farklılaşmış, gelişmiş biçimi.

2 ** Tantra: Hinduizmin bir kolu. Tantra öğretisi tutkuların kurtulmanın en doğru, en kestirme yolunun isteklere arşı koymak yerine istekleri doyunlaştırmak olduğunu savunur; bu doktrinde cinsel imgeler önemli yer tutar.

“Hepimiz birer KEEK’e üyeyiz, yani Karşılıklı Evlat Edinme Kulübü. Her KEEK on beş, yirmi beş çiftten oluşur. Çiçeği burnunda yeni evliler, çocuk büyüten orta yaşlı çiftler, dedeler, nineler, büyükdedeler –kulüpte herkes birbirinin ailesidir. Kan bağıyla bağlı olduklarımızın dışında bağlı olduklarımızın hepimizin payına birçok anneler, babalar, teyzeler, amcalar, ağabeyler, ablalar, bebekler ve her yaşta çocuklar düşer... Yetişen çocuklar kendi ana babalarına, ya da kardeşlerine bağlı kalmazlar. O kulüpten ayrılarak başka bir yetişkinler, yaşlılar ve küçükler topluluğuna katılırlar. Bu yeni ailenin üyeleri de onları ve zamanı gelince onların çocuklarını evlat edinir. Mikro – kültürlerin kaynaştırılması; toplumbilimcilerimiz bu işlemi böyle adlandırıyorlar... KEEK devlet eliyle değil, kendi üyelerince yönetilir... Ve son olarak çocukları ailelerinden kopartmayız, - tam tersi, çocuklara fazladan ana babalar, ana babalara da fazladan çocuklar veririz. Böylece, bekleğimizden başlayarak daha geniş bir özgürlük ortamında yaşarız; yaşımız büyüdükçe özgürlüklerimiz genişler ve yaşam deneyimizi çeşitlendirme olanağımız olur, daha çok sorumluluk yüklenebiliriz.”(Huxley 1999: 102 – 103)

Eğitim: Palada sistemli bir biçimde insanları eğitirler. Bu sayede onların düşmanların etkisine girmemelerini sağlarlar. Burada yaşayanlara olağan yollardan öğrenemeyeceklerini bu sayede öğretirler. Bulgularına göre bir eğitim uygularlar. Öz varlığı tanıma yöntemiyle çıkar gözetmeyen bir eğitim yolu takip ederler. Tüm Palalı çocukları, Budist söylencelerle büyütürler. Yeri geldikçe İngilizce konuşurlar.

“Ayrııcı özellikleri belirleriz. Herhangi bir çocuk beden yapısı, biyokimyasal yapısı ve ruhsal yapısı açısından tam olarak kimdir ya da nedir?.. Beden ve ruh birleşimi ne ölçüde uyumlu ya da uyumsuzdur. Yapısındaki baskı kurma, toplumcu olma ya da içe kapanma eğilimlerinden hangisi daha baskındır?.. Bir kez belirlediler mi, hipnotizma aracılığıyla sistemli bir biçimde onları eğiterek, özgürlük düşmanlarının etkisine girmemelerini sağlayabiliriz... Bulgularımıza göre bir eğitim uyguluyoruz dedi Bay Menon. Her çocuğun bedensel ve ruhsal yapısını ayrıntılı olarak araştırırız demiştim... Birkaç ay süreyle özenli bir denetim altında kaynaştırılan karşıt uçlar, bambaşka kalıtsal yaradılıştaki insanların da kendileri kadar yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Bu ilke hem öğretilir hem de uygulanır...” (Huxley 1999: 225 – 226 - 228)

Sağlık: Palada kalp ve sinir hastalıkları oldukça düşüktür. Hastalığı iyileştirmekten ziyade, hastalıktan korunmayı tercih ederler. Bunu yaparken de sağlıklı beslenme, kendi kendine telkin, negatif iyonlar, meditasyon gibi teknikler kullanırlar.

“Bizde kalp ve sinir hastalıkları oranının neden bu kadar düşük olduğunu araştırıyorlardı... Oysa bu konuda bir atasözünüz bile var: Korumak iyileştirmekten yeğdir. “Ama iyileştirme koruyuculuktan çok daha gösterişli. Üstelik doktor açısından

daha kârlı.” dedi Will. “Sizin doktorlarınız için öyle olabilir.” dedi genç hemşire. “Ama bizinkiler insan sağlığını korudukları ölçüde para kazanırlar.” ... Koruyucu hekimlik ve iyileştirme, bu iki alanda da biz her cephede saldırıya geçeriz. Tüm cephelerde diye, diye vurguladı, “sağlıklı besleme, kendi kendine telkin, negatif iyonlar, meditasyon...” (Huxley, 1999: 76 – 77)

Palâda insanlığı kendini mahvetmekten kurtaracak bir dünya hareketi Tinsel Seferberlik – hâkimdir. Seçtikleri yol güzel adada yaşayan tüm erkek, kadın ve çocuklara alabildiğince kusursuz özgürlük ve mutluluk ortamı sağlamaktadır. “Pala toplumu bize Will Farnaby adlı gazetecinin karşılaştığı olaylar, kişiler, durumlar aracılığıyla anlatılır.” (Göktürk, 1982: 140 -141) Burada çoklukta birlik ve birlikte çokluk prensibi hüküm sürer. Temel mistik deneyim, sınırsız sevecenlik, sonsuz gizem ve derin anlam kavramları egemendir. Buda zihni, ruh ve sezgi, eylem ve imgelem, onları çevreleyen akıl dışında hiçbir şey sonsuz, sınırsız ve sürekli değildir. Doğu doğudur, Batı da batı. Beden ve ruh birleşimi esastır. Palâ'nın ordusu yoktur, hepsi barış yanlısıdır. Bütün bunları gören, duyan, idrak eden Will Farnaby romanında sonunda değişimi yaşar: “*Ben oyum. Ben oyum’ diye vurguladı. O’nun varlığı kendi yokluğuydu. William Arquith Farnaby sonunda ve özünde, artık öyle birisi yoktu...*” (Huxley, 1999: 290)

Sonuç

Görüldüğü üzere Peyami Safa'nın Yalnızız romanının kahramanı Samim'in kurguladığı 'Simeranya' ile Huxley'nin Ada romanındaki 'Pala' birer adadır. Her ikisi de 'ideal toplum düzenini' temsil eder. Her ikisinde de ekonomi, eğitim, sağlık, toplum yapısı, ilim vb. konularda anlayışlar hâkimdir. Bu anlayışların hepsi orada yaşayan insanların mutluluğu ve huzuru için düzenlenmiştir. “Yazar, Simeranya’da felsefe, estetik ve daha birçok konuda son derece güçlü birtakım önerilerde bulunmaktadır. Huxley'nin ütopik dünyası ile Peyami Safa'nın Simeranyasını karşılaştırdığımız zaman Peyami Safa'nın ütopik dünyasının daha tutarlı, daha sağlam bilimsel temellere dayalı olduğunu ve daha özgün olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ada dikkatle okunduğu zaman geleneksel Uzakdoğu inançlarının karışımı ve aristokratik İngiliz siyasal örgütlenmesinin küçük bir modelini kurmaya çalıştığını görürüz. Çocukların, doğumu, eğitimleri, aile ve uyuşturucu konusunda Huxley'nin romanındaki düşüncelerin şiddetle eleştirildiğini de burada belirtmeliyiz.” (Yalçın, 2003: 306) Yalnızız romanındaki 'Simeranya' ve Ada romanındaki 'Pala' arasındaki en belirgin farklılıklardan birisi Simeranya'nın yüz elli yıl sonra hayal edilen bir yer, Palâ'nın ise bizzat yaşanılan yer olmasıdır.

KAYNAKÇA

ANDAÇ Feridun, (2004) 'Geleceğin Düşü' **Ütopya** (Yay Haz: Ali Bülent Kutvan) İstanbul: Index Yayınları

CIORAN E. M. (1999) 'Ütopyanın Mekanizması' **Tarih ve Ütopya**, (Çev: Haldun Bayrı) İstanbul: Metis Yayınları

ÇELİK, Tuğba, (2000), "Batı Edebiyatında Ütopyalar ve Yalnız Romanı" **Türk Yurdu**, Ankara: Evren Yayınları

EŞİTĞİN Dinçer, (2008) 'Yalnız'da Bir Hayal Ülke: Simeranya' **Prof. Dr. Mustafa Özbalcı Armağanı**, Ankara: Birleşik Yayınları

GÖKTÜRK, Akşit, (1982) 'Ütopyalarda Ada – Dünya İlişkisi' **Ada**, İstanbul: Adam Yayınları

HUXLEY, Aldous (1999) **Ada**, (Çev.: Seniha Akar) İstanbul: Ayrıntı Yayınları

ÖZTÜRK, Nurettin (1992) **Çağdaş Türk Edebiyatında Ütopya**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya

SAFA, Peyami (2000) **Yalnız**, İstanbul: Ötüken Yayınları

TEKİN, Mehmet, (1999) **Romancı Yönüyle Peyami Safa**, İstanbul: Ötüken Yayınları

URGAN Mina (1984) **Edebiyat Ütopya Kavramı ve Thomas More**, İstanbul: Adam Yayınları

YALÇIN, Alemdar (2003) **Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1946 – 2000**, Akçağ Yayınları, Ankara